

Introduktion: Hund

En central utgångspunkt för att lansera ett tema om hunden i barn- och ungdomslitteraturen är Stacy Alaimos påpekande om att "nonhuman animals are also *cultural* creatures" (57, vår kursiv). Något liknande ville Boel Westin visa i sin artikel om kulturkaninens bruk och betydelse i barnlitteraturen. Barnlitteraturforskningen är rik på studier om förekomsten och framställningen av djur. Även om hunden och hästen enligt Walter Hogan är de domesticerade djur som, "by large margin", förekommer mest frekvent i böcker för barn och ungdom (87), finns betydligt mindre forskning om hunden i barnlitteraturen än om hästen. Detta ville *Barnboken – tidskrift för barnlitteraturforskning* råda bot på genom att bjuda in till ett utforskande av och ett tema om hunden i barn- och ungdomslitteraturen.

Hundar finns i rikt mått i såväl nordiska som andra länders och språkområdets litteratur för barn och unga. Dessa hundar är gärna stöttande bikaaktörer till berättelsernas huvudpersoner, som hunden Båtsman i Astrid Lindgrens tv-manus och böcker om livet på Saltkråkan (1964), men de kan även väcka rädsla eller stå för vildhet och hot. Andra gånger blir hundens liv och öde föremål för djuretiska reflexioner, som lika gärna kan ge uttryck för vuxnas föreställningar om barn och barndom. Ett exempel på detta finner vi i den norska barnlitteraturklassikern "Berre ein hund" (1887) av Per Sivle. Hundar kan också vara protagonister i berättelser för barn och ungdom. Då får läsaren ofta tillgång till hundens sätt att uppleva världen, inklusive människan. Det ser vi exempelvis i den finska bilderboken *Koira nimeltään Kissa* (Hunden som hette Katt, 2015) av Tomi Kontio och Elina Warsta, i den isländska bilderboken *Enginn sá hundinn* (Ingen såg hunden, 2016) av Hafsteinn Hafsteinsson och Bjarki Karlsson och i den norska ungdomsboken *Et hundeliv* (2017) av Arne Svingen. I de två sistnämnda är hunden själv bokens berättare. Att det finns en speciell relation mellan barn, hund och barnlitteratur framgår även av moderna läsutvecklingsprojekt, där hunden fungerar som barnets studiekamrat (Ehriander).

Önskan att få en hund är ett vanligt motiv i barnlitteraturen och det förekommer i såväl faktaböcker som fiktion. Inger-Kristin Larsen-Vie tar i [”Hunder er det beste jeg vet! Om barne- og hundereelasjoner i Tor Åge Bringsværds Karsten og Petra-bøker”](#) avstamp i en norsk nutida bokserie om lek och vänskap mellan två barn i förskoleåldern. Det är en typ av idylliska vardagsberättelser som är mycket populära och en framträdande del av litteraturutgivningen för åldersgruppen, men som mer sällan blir föremål för forskning. Larsen-Vie riktar fokus mot hundens roll i barnens vardag och vilken funktion relationen mellan barn och hundar ges i bilderböckernas barndomskonstruktion. Hunden fungerar framför allt som barnens följeslagare och bidrar till att framställa barnet som kompetent. Till skillnad från de vuxna har i synnerhet flickan en förmåga att förstå hundarnas behov och behandlar dem med respekt. Som Larsen-Vie konstaterar är det hunden som kulturvarelse som synliggörs i dessa berättelser, men djuren inordnas ändå inte helt i den mänskliga världen. De agerar i enlighet med sin hundnatur och en del av djurkaraktären förblir främmande och ogripbar ur ett mänskligt perspektiv.

Hunden som följeslagare till barnet är enligt Inger Marie Vik och Bodil Moss även ett centralt motiv i barnlitteraturens krigsskildringar. I [”Mer enn helt og bestevenn? Hundens rolle i relasjon med barn i barnelitteratur om andre verdenskrig”](#) jämför de hundens funktion och dess relation till barn i två svenska och två italienska barnböcker som utspelas under andra världskriget. Krigsskildringar tenderar att lägga tyngdpunkten på människans lidande och rättigheter, men de kan också synliggöra hur andra varelser och livsformer drabbas av dessa konflikter. Vik och Moss urskiljer tre roller som hundarna i det analyserade materialet ges i förhållande till barnläsaren: beskyddare och hjälte, katalysator för barnets utveckling och innerlig vän. Det dessa roller har gemensamt är att hundarna på olika sätt bidrar till att hjälpa barnet att hantera den extrema situation som kriget innebär och ta sig igenom den. På så vis ges ett antropocentriskt synsätt företräde i berättelserna. Samtidigt menar Vik och Moss att de innehåller en potential att uppmärksamma djurs lidande i krigstid och således ett frö till kritisk diskussion.

I Eva Lindströms bilderböcker *Lunds hund* (2013) och *Musse* (2016) förskjuts fokus i högre grad bort från människan enligt Björn Sundmark. Han undersöker i [”Undogmatic Re\(ve\)lations. Eva Lindström’s Picturebooks and the Animal-Human Gaze”](#) hur mänskliga och icke-mänskliga karaktärer förhåller sig till varandra i dessa verk. Det teoretiska ramverket bygger bland annat på Martin Bubers dialogiska princip formulerad i ordparen jag-du respektive

jag-det och Jacques Derridas resonemang om relationen mellan djur och människa. Sundmark låter också bilderböckerna träda i dialog med och formulera ett alternativ till teoriernas antropocentriska utgångspunkt i sin artikel. Han uppmärksammar särskilt hur den visuella framställningen av karaktärernas blickar avslöjar i vilken mån hund och människa ser eller inte ser varandra i Lindströms två verk. Blickarna framstår därmed inte i första hand som ett verktyg för mänsklig dominans utan ingår i en artöverskridande kommunikation och skapandet av gemenskap.

Temats sista artikel, Kristin Ørjasæters ["En selskapshund på Nordpolen. Relasjonen mellom hund og polarhelt i to mediefremstillinger fra 2022 av terrieren Titina"](#) jämför hur framställningen av hund och människa förändras i överföringen mellan film och bok. Titina var den italienske luftskeppingenjören Umberto Nobiles hund och hon följde i slutet av 1920-talet med honom på två resor till Nordpolen. Terrierns öde låg 2022 till grund för den norska anime-rade familjefilmen *Titina* och en faktabilderbok inspirerad av filmen som utgavs samma år. Ørjasæter analyserar de två mediefremställningarna med utgångspunkt i humorteori och adaptionsteori. Hon visar hur filmen och boken förhåller sig på olika sätt till polarlitteraturens traditioner och hur medierna bär på olika möjligheter att skriva fram hunden som subjekt. I synnerhet i filmen sker en detronisering av polarhjältens strävanden när de framställs ur hundens perspektiv. Den nära relationen mellan Titina och hennes människa pekar även framåt mot en tid då brukshunden, som under polarfärderna kunde tjäna som både dragdjur och reservproviant, har ersatts av hunden som familjemedlem. I *Titina* innebär det ett förhållande som kännetecknas av ömsesidighet och ett erkännande av den andres egenart.

En gemensam referensram för temats fyra artiklar utgörs av det tvärvetenskapliga fältet människa-djur-studier, men de erbjuder också en egen ingång genom ett fokus på relationen mellan hund och barn samt hur hundar har framställts i barnkulturen.

Redaktionen för
Barnboken – tidskrift för barnlitteraturforskning

Litteratur

Alaimo, Stacy. *Exposed. Environmental Politics and Pleasures in Post-human Times*. University of Minnesota Press, 2016.

Ehriander, Helene, redaktör. *Bokhunden. Och en och annan läshund*. BTJ, 2016.

Hogan, Walter. *Animals in Young Adult Fiction*. Scarecrow Press, 2009.

Westin, Boel. "Kulturkaninen. Bruk, betydelser, barnlitteratur". *Modernitet, barndom, historie. Festskrift til Harald Bache-Wiig*, redigerad av Åse Marie Ommundsen, Per Thomas Andersen och Liv Blikrud, Novus, 2016, s. 65–77.